

K.A. og A.D. gegn Belgíu

Dómur frá 17. febrúar 2005

Mál nr. 42758/98 og 45558/99

7. gr. Engin refsing án laga

8. gr. Friðhelgi einkalífs

Fyrirsjáanleg beiting refsíákvæða. Kynlífsathafnir

1. Málsatvik

Kærendur K.A. og A.D. eru belgískir ríkisborgarar, fæddir 1945 og 1949. Á þeim tíma sem málsatvik urðu voru K.A., sem var þá dómari, og A.D., sem er læknir, ásamt eiginkonu K.A., fastagestir í kvalalosta- og sjálfspíslarklúbbi. Lögreglurannsókn hófst á rekstri klúbbsins sem leiddi til þess að rannsókn beindist að kærendum.

Þann 30. september 1997 sakfelldi dómstóll í Antwerpen kærendur fyrir líkamsárás sem leiddi til líkamstjóns. Var K.A. ennfremur sakfelldur fyrir hvatningu til ósiðlegrar háttsemi. K.A. var dæmdur til eins árs fangelsisvistar og sektaður um 100.000 belgíska franka eða 2.478 evrur, hvort tveggja skilorðsbundið, ásamt öðrum viðurlögum, m.a. sviptingu heimildar til að framkvæma opinberar skyldur, störf eða embætti til 5 ára. A.D. var dæmdur til eins mánaðar fangelsisvistar og sektaður um 7.500 belgíska franka eða 185 evrur, hvort tveggja skilorðsbundið.

Í dóminum var vísað til þess að um væri að ræða afar ofbeldisfullar athafnir, sem framkvæmdar voru í húsnæði sem sérstaklega hafði verið leigt og útbúið til þeirra. Þá voru umræddar athafnir bannaðar í þeim kvalalosta- og sjálfspíslarklúbbi sem K.A. og eiginkona hans höfðu áður stundað reglulega. Af myndbandsupptökum sem lagt var hald á við rannsóknina mátti sjá hve mikil grimmd einkenndi athafnirnar, sem og hvernig kærendur höfðu haft að engu endurteknar beiðnir fórnarlamba sinna um að stöðva þær. Dómstóllinn taldi umræddar athafnir svo alvarlegar, átakanlegar, ofbeldisfullar og grimmar að þær græfu undan rétti einstaklinganna til virðingar. Talið var sýnt fram á að K.A. hefði, með því að hafa frumkvæði að því við stjórnendur tiltekins kvalalosta- og sjálfspíslarhvata klúbbs að eiginkona hans yrði þar ráðin til starfa sem „þræll“ í sérstaklega ofbeldisfullum athöfnum, gerst sekur um hvatningu til ósiðlegs athæfis og vændis enda mætti jafna athöfnunum til þeirrar háttsemi. Þá hefði hann veitt þegjandi samþykki sitt við því að birtar yrðu einkamálaauglýsingar í framangreindu markmiði. Ennfremur hefði hann um nokkurra mánaða skeið veitt eiginkonu sinni aðstoð með því að keyra hana til og frá umræddum klúbbi, og taka við tekjum hennar.

Með tilliti til þess að K.A. hafði með framangreindum brotum grafið verulega undan virðingu embættis síns sem dómari vék æðri áfrýjunardómstóll honum úr embætti 25. júní 1998.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæurnar voru lagðar fram við Mannréttindanefnd Evrópu og sendar dómstólnum 1. nóvember 1998. Í ákvörðun deildar dómstólsins 23. maí 2002 var ákveðið að sameina kæurnar og þær lýstar að hluta til ótækar til efnismeðferðar. Með ákvörðun deildar dómstólsins 15. september 2003 voru aðrir hlutar kæranna lýstir tækir til efnismeðferðar.

Kæran

Kærendur töldu m.a. að sakfelling þeirra bryti gegn 7. gr. þar sem hún hefði ekki fyrirsjáanleg í ljósi framkvæmdar þeirra refsíákvæða sem hún byggðist á. Jafnframt hefði með sakfellingunni verið brotið gegn rétti þeirra til friðhelgi einkalífs skv. 8. gr. MSE.

Niðurstaða

Um 7. gr.: Dómstóllinn tók fram að það væri ekki hans hlutverk að fjalla um refsíabyrgð kærenda, það félli að meginstefnu undir mat innlendra dómstóla. Hins vegar félli það undir lögsögu dómstólsins að kanna hvort til staðar hefði verið refsíheimild sem gerði verknað þann, sem kærendur voru sakfelldir fyrir, refsiverðan að landslögum eða þjóðarétti á þeim tíma sem framinn var.

Kærendur drógu ekki í efa gildi refsheimildir sem sakfelling þeirra byggðist á. Þeir héldu því hins vegar fram að í frjálsu samfélagi, þar sem ýmsar kynferðislegar athafnir væru látnar óáreittar af hinu opinbera, gætu athafnir þeirra ekki verið taldar hneykslanlegar eða ósiðlegar af hinum almenna borgara. Kærendur héldu því fram að refsíabyrgð þeirra hefði ekki verið fyrirsjáanleg þar sem engin fordæmi væri að finna fyrir refsinaemi sambærilegrar háttsemi. Dómstóllinn taldi að þótt fordæmi lægju ekki fyrir gæti það ekki komið í veg fyrir sakfellingu kærenda á grundvelli refsíákvæðanna. Hvað varðaði þá röksemd kærenda að samþykki fórnarlamba þeirra gerði háttseminu lögmæta, tók dómstóllinn fram að K.A. sem dómara hefði mátt vera ljóst að samþykki fórnarlamb hefur ekki þýðingu við mat á refsinaemi verknaðar eða um sekt geranda. Gæti samþykki því ekki leyst hann undan ábyrgð.

Að mati dómstólsins þurfti að íhuga tvo þætti. Í fyrsta lagi virtust kærendur ekki hafa fylgt reglum sem almennt voru taldar gilda um slíkar athafnir. Fyrir utan töluverða neyslu áfengis, sem olli því að kærendur höfðu litla stjórn á athöfnunum, höfðu þeir einnig haft að engu áköll fórnarlamba sinna um að hætta athöfnunum. Voru þær ekki einu sinni stöðvaðar þegar fórnarlömbin notuðu tiltekin orð, sem fyrirfram voru ákveðin af þátttakendum, og gefa áttu til kynna að athöfnunum skyldi hætt. Í öðru lagi höfðu kærendur leigt húsakynni í einkaeigu sérstaklega til framangreindra athafna þar sem þeim var kunnugt að athæfið sem þeir hugðust stunda var bannað samkvæmt reglum þeirra kvalalosta- og sjálfspíslarhvataklúbba sem þeir áður sóttu. Undir þessum kringumstæðum gat kærendum ekki hafa dulist að þeir áttu á hættu að verða saksóttir fyrir líkamsárás. Þá var lögð áhersla á stöðu kærenda, þ.e. að um var að ræða lækni og lögfræðing.

Með tilliti til þess að kærendur höfðu tækifæri til að halda uppi vörnum fyrir innlendum dómstólum, sem höfðu rökstutt niðurstöður sínar hvað þetta varðaði á fullnægjandi hátt, taldi Mannréttindadómstóllinn að belgískir dómstólar hefðu ekki farið út fyrir mörk skynsamlegrar túlkunar á viðeigandi refsíákvæðum í umræddu máli. Var það einróma niðurstaða dómstólsins að ekki hefði verið brotið gegn 7. gr. sáttmálans.

Um 8. gr.: Dómstóllinn taldi að réttinn til að eiga í kynferðislegu sambandi mætti leiða af sjálfsákvörðunarrétti einstaklingsins yfir eigin líkama sem verndaður væri af 8. gr. Af þessu leiddi að refsilöggjöf tæki almennt ekki til kynferðislegra athafna sem færu fram með upplýstu samþykki og vilja aðila. Því þyrftu sérstaklega alvarlegar ástæður að koma til svo að takmarkanir stjórnvalda í málefnum er varða kynhegðun manna væru réttlætanlegar á grundvelli 2. mgr. 8. gr. Taldi dómstóllinn, með tilliti til eðlis umræddra athafna, að sakfelling kærenda hefði falið í sér lögmæta takmörkun á rétti þeirra til einkalífs. Einstaklingar nytu frelsis til að taka þátt í kynferðislegum athöfnum, en sami réttur fórnarlamb slíkra athafna setti því frelsi ákveðin takmörk. Kærendur höfðu ekki virt þann rétt fórnarlambanna.

Loforð kærenda um að stöðva umsvifalaust umræddar athafnir þegar fórnarlamb veitti ekki lengur samþykki sitt fyrir þeim var ekki virt. Þar að auki misstu kærendur alla stjórn á athöfnunum eftir því sem á þær leið.

Dómstóllinn féllst ekki á að refsingar kærenda og önnur viðurlög hefðu verið ósanngjörn. Með tilliti til framangreinds taldi dómstóllinn belgísk stjórnvöld hafa haft réttmæta ástæðu til að telja saksókn og sakfellingu kærenda nauðsynlega í lýðræðislegu þjóðfélagi til verndar réttindum og frelsi annarra. Var það því einróma niðurstaða dómstólsins að ekki hefði verið brotið gegn 8. gr. MSE.